

צלילים מצוירים

שם המורה: אהובה דרייבלט 054-4602364 Ahuva3blatt@yahoo.com

בית ספר "ראשונים" בת ים

שם המדריכה: ליאורה פישמן

תיאור התכנית: שימוש בהאזנה למוסיקה הקלאסית וציור אינטואיטיבי לחקר, תהייה, ניסוי, משחק, דיון בין תחומי והסקת מסקנות.

מקורות כתובים ומקוונים:

אנתוני סטור, **מוסיקה ונפש** מאנגלית: אסתר פורת, תל אביב: אחיאסף, 1996.

דוגלס הופשטטר, **גדל, אשר, באך – הגביש בן האלמוות** מאנגלית: טל כהן וירדן ניר-בוכבינדר, תל אביב: דביר 2011.

מלקולם בויד, **באך** כתר 1990.

אריק בלום, **מוצרט**, תרגום: גבי פלג, ירושלים: כתר 1986.

רוברט הייבן שאופלר, **שוברט** תרגום: בנימין חיימירון, תל-אביב: לדורי 1955.

מריון מ. סקוט, **בטהובן** תרגום: עפר שלח, ירושלים: כתר 1987.

אתר שפת הגוף של גבריאל רעם: <http://www.sfatguf.co.il>

אסתרתית בלצן, **מכתבים ממוצרט** בן שמן: מודן 2003.

רציונל הקורס

בכל ילד טמונה המוסיקה עוד מרחם אימו, הוא יודע להשתמש בה אינטואיטיבית - רגשית. החיים היומיומיים גוזלים ומשבשים את החיבור הטבעי הזה. המוסיקה הקלאסית מעצימה את החיבור בין הסביבה והילד כך שהאינטליגנציה הרגשית תהיה אבן הדרך בפיתוח שאר האינטליגנציות. אצל הילד המצטיין מובלטות ומועצמות אינטליגנציות אחרות ובדרך כלל הוא יועשר בתחומי המדע והטכנולוגיה והצד הרגשי אינטואיטיבי מקבל לעיתים תפקיד משני בלתי מוצדק. הכרות עם שפת המוסיקה הקלאסית על גווניה תוכל לעניין, לאתגר, להציב שאלות מעניינות, לאפשר דעות שונות ויצוגי ידע מגוונים. הילד המצטיין מסוגל ללמוד לנגן ולנצח אם יינתנו לו הכלים המתאימים ויומרץ הצד התחרותי והמרכיב של ההופעה בפני קהל.

מטרות הקורס

בתחום הקוגניטיבי : פיתוח יכולת ראייה מופשטת, בעזרת קישור בין מוסיקה ומתמטיקה - הקשר שבין המקצב (שמבוטא על ידי שברים מתמטיים) והמוסיקה. פיתוח הזיכרון והדמיון על ידי השמעה של קטעים קצרים של מוסיקה קלאסית וחזרה רבה עליהם תוך כדי ציור או דיון עליהם או שירה שלהם. פיתוח קואורדינציה בעזרת שעורי הכרת המקלדת. המרצת הילד ועידודו לנגן בכלי כלשהו שהיא דרך מצוינת לפיתוח יכולות קוגניטיביות. עידוד להאזנה למוסיקה קלאסית. העמקת הידע ההיסטורי, הגיאוגרפי והלשוני דרך לימוד על חיי מלחינים לתקופותיהם.

בתחום החברתי : חכמת היחד וההנאה ממנה על ידי שירה או נגינה משותפים - כל ילד לפי רצונו. הדגשת השיח התרבותי והדיון המסודר בין חברי הקבוצה ומחוצה לה. יצירת דמות מנהיגה היודעת לשכנע בצורה תרבותית בעזרת שיעור הניצוח.

בתחום הערכי : הקניית סדר ומשמעת כפי שהדבר טבוע במוסיקה הקלאסית המאורגנת לפי חוקים ברורים. הקניית ערכי תרבות בעזרת ביקור בקונצרט או במוזיאון.

בתחום הרגשי : הקניית בטחון בעזרת עידוד הרצון להופיע פומבית הן בהצגת הציורים בתערוכה המסכמת או בניצוח ובנגינה בקונצרט הסיום של בית הספר. קשר בין מוסיקה וציור אינטואיטיבי הנותן ביטוי למה שמרגיש הילד למשמע המוסיקה ודיון במושגים מתחום הרגש המתבטאים במוסיקה : פחד, שנאה, רחמים, כעס וכד'. הדיון על רגשות אלה תוך עידוד הילד לחשפם (דוגמא נמצאת בשיעור שלהלן).

הקורס מחולק בשלב החשיפה לחמש חטיבות עיקריות :

1. האזנה לצורך זיהוי רגש : שמחה, כעס, בלבול וכד'. מתן ביטוי לרגשות התלמידים.
2. מוסיקה תכניתית – בעלי חיים, תופעות טבע, עונות השנה וכד'. כיצד המוסיקה מתארת דברים כאלה?
3. היכרות עם כלי התזמורת, כולל שירה אמנותית. למה התחבר הילד? האם ירצה לנגן בכלי מסוים?
4. היכרות עם המוסיקה לפי תקופות היסטוריות : עתיקה, קלאסית ומודרנית. כיצד מזהים את התקופה?
5. היכרות עם מלחינים חשובים. כיצד מזהים מוסיקה של מלחינים שונים? השלב הגבוה והמאתגר ביותר.

העמקה והרחבה:

דיונים רב תחומיים: גוף האדם (לדוגמא-פעילות הלב ופעמה במוסיקה), הכוכבים והמוסיקה (פיתגורס והתיאוריה הפיתגוראית בקשר למוסיקה והרמוניה), תופעות טבע.

מושגי יסוד במוסיקה: מקצב, מרקם, עצמה וכו'.

ניצוח - בדרך כלל במקצבי יסוד של ארבעה רבעים (ארבע תנועות יד מוסכמות). לא בכל שיעור אלא רק בשיעורים נבחרים לפי הקושי המוסיקלי.

שיעורי הכרת המקלדת לפיתוח קואורדינציה, זיכרון, שמיעה ויכולת שינון וחזרה.

לימוד שירים (לידר) בשפת המקור עם תרגום לעברית.

פעילות חוץ כיתתית:

יציאה לקונצרטים מוסברים לנוער.

יציאה למוזיאון למוסיקה (בספרייה למוסיקה רחוב ביאליק, תל אביב) - סיור מודרך.

מהלך שיעור לדוגמה:

א. האזנה לקטע מתחום המוסיקה הקלאסית תוך כדי ציור אינטואיטיבי (20 דקות).

ב. דיון סביב שאלה מרכזית: "מה הרגשתי למשמע הקטע המוסיקלי?" מטרת השאלה להגיע למילות מפתח. דוגמא: הילדים שמעו את "פולחן האביב" מאת סטרוינסקי. זו מוסיקה רועשת, "לא מסודרת" המלאה בדיסהרמוניות. השאלה "מה הרגשתי" אמורה להביא למילת המפתח: "תוהו ובוהו", אך גם מילים אחרות הקרובות: בלגן, קשקוש, פחד, רעש, ריב ועוד. הציור צויר בעפרונות פחם מלכלכים.

ג. דיון על מה זה תוהו ובוהו. נדונים המקורות בתורה, תוהו ובוהו פנימי (בד"כ תופיע המילה "פחד" ויתפתח דיון שמטרתו לעזור להבין שהפחד לא תמיד רע). יידון הביטוי "הילחם או ברח" fight or flight להתרעה על סכנה.

ד. דיון במילה ההופכית: סדר. למה צריך סדר? האם אני מסודר? ישולב משחק בנושא זה המשלב גם פן מתמטי. לדוגמא: לכל זוג ניתנה קופסת גפרורים מלאה, על הילדים לסדר את הגפרורים בסדר מסוים כך שניתן במבט אחד לדעת כמה גפרורים בקופסא (20 דקות).

ה. דיון על השאלה: מדוע לדעתכם נבחרו עפרונות הפחם לצייר את המוסיקה ששמענו? אזכור הפחם בטבע כתוצר של בעירה. ידובר על היסוד פחמן בטבע ותרבות פחמן הקרובות לעולם של הילדים.

ו. צופים בקטע על פולחן האביב genesis - מתוך הסרט פנטזיה של וולט דיסני:

<http://youtu.be/8rmpcXCS4cE> מתפתח דיון על מה שראינו לפי העניין של הילדים הרלוונטי

לסרט. בסרט תוארו: היווצרות היקום מתוך החושך, היווצרות כדור-הארץ החל מהתפרצויות געשיות, היווצרות האוקיינוסים, היבשות, היווצרות החיים מהאמבה עד הדינוזאורים, הצמחים וכו'.

ציור

צבעים מסוגים שונים: פחם, גואש, אצבעות, צבעי מים. מכחולים.

מערכת שמע.

מקרן ומחשב עם חיבור לאינטרנט.

בלוק ציור - רבע בריסטול.

ביצועי הבנה

הילדים אמורים להאזין ליצירות קלאסיות שלא היו מוכרות להם, מיוזמתם. ללמוד לנגן ולהופיע בנגינה, לנצח פומבית, להתעניין בנגינת כלי מוסיקלי. להציג את הציורים בתערוכה הבית-סיפרית שבה הם המציגים והמסבירים של התוצרים.